

- “Economic Policy in the European Union Member Countries: Conference Proceedings: 16. - 18.9.2014: Karviná: Silesian University Opava, pp. 52-61. ISBN 978-80-7510-045-0
3. GAVUROVÁ, B., ŠOLTĚS, V., ŠOLTĚS, M. Meranie zdravia a zdravotných rizík vo vybraných rómskych osadách na Slovensku – fakty a reflexie. In: Nerovnosť a chudoba v Európskej únii a na Slovensku 2: Zborník statí z 2. medzinárodnej vedeckej konferencie: Košice, 22. - 24. októbra 2014, Košice: TU, pp. 188-201. ISBN 978-80-553-1909-4.
 4. GAVUROVÁ, B., ŠTEFKO, R., BAČÍK, R. The Analysis of Social Services' Structure in a Specific Region and its Significance for Health and Social Policy in Slovakia. In: Polish Journal of Management Studies, 2014, Vol. 10, Iss. 2, pp. 43-53. ISSN 2081-7452.
 5. THE NATIONAL PRIORITIES OF SOCIAL SERVICES DEVELOPMENT FOR 2015 – 2020. Ministry of Labour, Social Affairs and Family of the Slovak Republic. [cit. 2016-01-21]. Available at WWW: <<http://www.employment.gov.sk/sk/rodina-socialna-pomoc/socialne-sluzby/narodne-priority-rozvoja-socialnych-sluzieb.html>>

Сторожук О.В.

*кандидат економічних наук, доцент,
доцент кафедри економіки, менеджменту та комерційної діяльності
Центральноукраїнського національного технічного університету*

ЕКОНОМІЧНА І ДЕМОГРАФІЧНА БЕЗПЕКА ДЕРЖАВИ В КОНТЕКСТІ КОНКУРЕНТОСПРОМОЖНОСТІ

Забезпечення конкурентоспроможності економіки України в глобальному конкурентному середовищі є однією з умов реалізації національних інтересів країни. Успішний конкурентний розвиток має ґрунтуватися виключно на врахуванні інтересів національної безпеки, найважливішими складовими якої є економічна і демографічна безпека.

Окремі аспекти проблем економічної та демографічної безпеки у взаємозв'язку досліджують у своїх працях українські вчені І. Гнибіденко [1], Е. Лібанова [8], О. Малиновська [5], Н. Рингач [56], Л. Хомич [7] та інші. Утім сутність економічних і демографічних загроз, їх взаємовплив та механізми їх мінімізації залишаються ще не достатньо обґрунтованими, що надає даному дослідженню особливої актуальності.

На сучасному етапі основними загрозами економічній безпеці України є:

- глибока структурна криза та тотальне згортання виробництва і зниження конкурентоспроможності; нарощення тенденції деіндустріалізації національної економіки, несформованість нових конкурентних, інноваційних драйверів її розвитку [11];

- значне збільшення диференціації рівня доходів і життя людей (за оцінками ООН, 60% українців живуть за межею бідності, при цьому особливо складним є соціально-економічне становище внутрішньо переміщених осіб – переселенців із зони АТО, яких в Україні близько 1,7 млн. осіб та людей з обмеженими можливостями (майже 2,8 млн) [16]);

- посилення асиметрії економічного розвитку регіонів;

- криміналізація українського суспільства, викликана зниженням якості життя населення та збільшенням обсягів безробіття;

- зниження науково-технічного потенціалу України;

- тривалий військовий конфлікт на сході країни;

- значні обсяги трудової еміграції (за оцінками Інституту демографії та соціальних досліджень масштаби чисельності українців, які працюють за кордоном становить близько 2,5-3 млн. осіб [8]);

Економічної і демографічна безпека тісно взаємозалежні і взаємообумовлені. Демографічна безпека є відносно новим об'єктом соціально-економічних досліджень, актуальність якого пов'язана із загостренням демографічних проблем нашої держави, таких як депопуляція, старіння населення, зростання демографічного навантаження, збільшення рівня розлучуваності, вичерпання потенціалу демографічного зростання. Це впливає на стан національної безпеки, визначає геополітичні та гео економічні стратегії країни. Загрозами демографічній безпеці України на сучасному етапі є:

- зменшення чисельності населення за рахунок скорочення народжуваності (встановленням моделі одnodітної сім'ї) та значного міграційного відтоку населення;

- загальна криза інституту сім'ї, що має свій прояв у високому рівні розлучень (коефіцієнт розлучуваності у 2016 році становив 3,3 розлучення на 1000 наявного населення [3]), а також у зростанні кількості проблемних сімей, поширенні соціального сирітства;

- старіння населення і збільшення навантаження на його працездатну частину (так, за статичними даними, на 1 січня 2017 року чисельність осіб у віці 0-15 років становила 16,2% загальної чисельності постійного населення, у віці 60 років і старше – 22,5%, у віці 16–59 років – 61,3% [3]);

- високий рівень смертності населення (загальний коефіцієнт смертності у 2016 році склав 14,7% і залишається одним з найвищих у Європі. В структурі смертності перше місце займають хвороби системи кровообігу (67,2% загальної кількості померлих), друге – новоутворення (13,5%), третє – зовнішні причини смерті (5,4%) [3]);

- погіршення здоров'я населення внаслідок аварії на Чорнобильській АЕС (лікарі вважають вибух на атомній станції головною причиною поширення онкологічних захворювань, т.ч. Україна - на другому місці в Європі за темпами поширення раку, щороку від цієї хвороби помирають близько 90 тисяч осіб, з них 35% - люди працездатного віку [3]);

- посилення впливу екологічних чинників на здоров'я і тривалість життя українців внаслідок забруднення навколишнього середовища; глобальних змін клімату; руйнування біосистем під впливом антропогенних забруднень; скорочення території біоприродних заповідників і рекреаційних зон тощо (щорічно по всій Україні підприємства чорної металургії, енергетики, вугільної промисловості, хімічної та нафтохімічної промисловості, ТЕЦ, автомобільний транспорт виділяють в атмосферу близько 17 млн тонн шкідливих речовин [13]);

- людські втрати внаслідок АТО (за офіційними даними Україна втратила у війні на Донбасі понад 7000 осіб – 1432 військових і понад 5600 цивільних [14]; за іншими джерелами втрати є набагато більшими і сягають 50 тисяч осіб [15]).

Важливо відзначити, що «Стратегія сталого розвитку Україна-2020» передбачає певний набір рішень, спрямованих на забезпечення безпеки держави. Так, вона складається з чотирьох векторів руху: сталий розвиток країни; безпека держави, бізнесу та громадян; відповідальність і соціальна справедливість; гордість за Україну в Європі та світі [12]. Разом із тим, з нашої точки зору, у даному документі наведений дещо звужений зміст вектору безпеки, який зводиться до проведення реформи системи національної безпеки й оборони, реформування судової та правоохоронної системи, реформи публічного управління, збереження навколишнього середовища. Шляхи нейтралізації економічних та демографічних загроз не знайшли свого відображення в Стратегії. У більшості регіональних стратегічних документів також не сформульовані цілі та завдання щодо забезпечення економічної і демографічної безпеки. Так, у Стратегії економічного і соціального розвитку Кіровоградської області на період до 2020 року та Плану заходів на 2018-2020 роки із реалізації Стратегії розвитку

Кіровоградської області на період до 2020 року термін «безпека» вживається лише в контексті продовольчої, екологічної безпеки та безпеки дорожнього руху [9; 10].

Отже, економічна та демографічна безпека є фундаментальними складовими успішного розвитку країни і невід'ємною частиною її національної безпеки. Економічна та демографічна безпека становлять сукупність внутрішніх і зовнішніх умов, що сприяють ефективному динамічному зростанню національної економіки, її здатності забезпечувати конкурентоспроможність на світовому ринку, що гарантує захист від зовнішніх і внутрішніх загроз і втрат. Формування державної політики має передбачати дії, спрямовані на нейтралізацію економічних та демографічних загроз, розробку системи заходів і механізмів, що реалізуються на основі якісних і кількісних індикаторів соціально-економічного та демографічного розвитку. Ураховуючи виключну важливість призначення Стратегії розвитку України як засобу забезпечення стабільного соціально-економічного поступу країни та регіонів, необхідним є її доопрацювання в напрямку уточнення вектору безпеки. Необхідною є також розробка стратегій (програм, планів) регіонального розвитку на довго- та середньострокову перспективу щодо забезпечення економічної та демографічної безпеки регіонів.

Література:

1. Гнибіденко І. Демографічні аспекти національної безпеки держави / І. Гнибіденко // Україна: аспекти праці. – 2007. – № 5. – С. 11–18.
2. Демографічна політика в Україні: чи варто платити більше? / Прес-реліз Міжнародного центру перспективних досліджень. – 30 березня 2010 р. [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.icps.com.ua>
3. Демографічний щорічник «Населення України» за 2016 рік - Київ, Державна служба статистики України, 2017. – 134 с. [Електронний ресурс]. – Режим доступу http://www.ukrstat.gov.ua/druk/publicat/kat_u/publnasel_u.htm
4. Закон України «Про демографічну безпеку України» (проект від 15.10.2003 № 4269) [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://search.ligazakon.ua/l_doc2.nsf/link1/JD3AL001.html
5. Малиновська О.А. Міжнародна міграція як чинник демографічної безпеки / О.А.Малиновська, Л.А.Журавська // Стратегічна панорама. – 2007. – №2. - С. 172-184.
6. Рингач Н. Мінімізація демографічних загроз як необхідний компонент політики забезпечення національної безпеки України / Н. Рингач // Ефективність державного управління. – 2008. – Вип. 14/15. – С. 140–145.
7. Хомич Л. Проблеми та шляхи оптимізації державного регулювання демографічних і міграційних процесів в Україні / Л. Хомич [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://old.niss.gov.ua/Monitor/januar2009/30.htm>
8. <http://asn.in.ua/ua/news/interview/75247-ehlla-libanova-v-ukraine-demograficheskijj-potenci.html>
9. <http://kr-admin.gov.ua/start.php?q=Comitet/Ua/rozv/main.html>
10. http://www.kr-admin.gov.ua/DPI/Ua/2016/s09_rish03plan.pdf
11. http://www.niss.gov.ua/content/articles/files/ruzuku_zagrozu1-bab4e.pdf
12. <http://zakon1.rada.gov.ua/laws/show/5/2015>
13. <https://ecology.unian.ua/1304769-vbivcha-priroda-yak-zabrudnennya-navkolishnogo-seredovischa-vplivae-na-zdorovya.html>
14. https://ukr.lb.ua/society/2015/02/07/294817_poroshenko_ukraina_vtratil_viyini.html
15. https://ukr.lb.ua/society/2015/02/08/294833_lyudski_vtrati_donbasi_syagayut_50.html
16. <https://www.unian.info/society/1850781-nearly-60-of-ukrainians-live-below-poverty-line-un.html>

